

Nunanut Allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2022

(Nunanut Allanut, Inuussutissarsiornermut Niuernermullu Naalakkersuisoq)

Saqqummiussissut

Nunanut allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2022 tassaavoq ukiuni kingullerni pissutsini pingaarutilinni Naalakkersuisut suliniutaasa killiffiat pillugu kiisalu siunissami qaninnermi ineriartornermi isiginiagassat pillugit nassuiaat.

Piffissami atukkatsinni Europami sorsuttoqarnerani iliuserisat soqqusaatsut akuerineqarsinnaanngitsullu nunatsinnut qanoq sunniuteqarsinnaanersut, nunarsuarlu tamakkerlugu ullunnatsinnut malunnaateqaqisumik qanoq sunniuteqarnerisut uppersisinnasimavagut. Taamaammatt nunarsuarmioqataasut allat ingamillu iligisagut assigalugit Ruslandimut pillaatitut kinguneqartitsinissamut iliussissat arlallit Naalakkersuisunit Inatsisartunillu akuersissutigineqarnikuupput.

Taamaammallu Ukrainemi pissutsit allanngoriartorerat minnerunngitsumillu COVID-19-imik nappaalanersuaq nunarsuarmini nunanik uagut nunarput ilanngullugu ukiuni kingullerni eqquinerlussimaqisoq nunanik tamalaanik suleqateqarnerup attaveqarnerullu qanoq pingaaruteqarluinnartiginerini ersersitsipput. Tamatumani suliniarnermi nunatta nunani allani sinniisui akunnermiliuttuupput pingaaruteqarluinnartut.

Ruslandip saassussinerata sunniutai aamma issittumi nunat suleqatigiinnerannut kingunerlutitsipput. Issittumi Siunnersuisooqatigiit oqaluttuarisaaneranni upernaag manna sulinerat aatsaat siullermik unikkallartinneqarpoq. Taamatut suleqatigiinneq uatsinnut, issittumilu allanissaaq najugaqartunut minnerunngitsumillu nunap inoqqaavinut annertuumik iluaqutsissiisarpoq.

Issittumi Siunnersuisooqatigiit pingaartinneqarnerat piffissaq ungasinnerusoq tunaartaralugu attatiinnassavarput. Uagut Issittumi nunaqavissuusugut ukiuni 25-ni suleqatigeereermermi tunngavissaqarluartumik suleqatigiiffisatsinnik taartissaqartitsinngilagut. Russit peqataaffinngisaani Issittumi suleqatigiinnerup ingerlaannarnissaanut sulianik killilimmik aallartitseqqinnissamut maanna aallaqqaataasumik alloriarsimalerpugut.

2022-mi januaarimi Tuluit Nunaata aamma nunatta akornanni akitsuusersugaanngitsumik niuerneramik isumaqatigiissuteqarnissamik isumaqatigiinniarnarit politikikkut aallarnerneqarput. Nunatta soqutigisaraa akitsuusersugaanngitsunik niuernermi isumaqatigiissutissami Brexiteqanngikkallarmalli isumaqatigiissummi tunngaviit atuunnikuusut isumannaarneqassasut. Pisortatigoortumik isumaqatigiinniarnarni immikkoortoq siullesq 2022-mi martsimi Londonimi ingerlanneqarpoq, isumaqatigiinniarnarillu immikkoortuata aappaa 2022-mi maajip qulinganiit 13-ianut Nuummi ingerlanneqarluni. Ataavartumik oqaloqatigiinnerit ataatsimiinnerillu akornanni allakkanik paarlaasseqatigiinnerit ingerlapput. Ataatsimiinneq virtuelimik ingerlasoq una

qaammat oktoberimi ingerlavoq. Siumut ingerlavugut kisianni aamma paasineqartariaqarpoq niuernissamut isumaqatigiinniarnit imaannaanngimmata piffissatoruullutillu.

Ineriartortitsinissamut USA-mi suleqatigiiffik USAID (United States Agency for International Development) peqatigalugu Naalakkersuisut 2021-mi ukiakkut atsioqateqarput, tassanngaanniillu ukiut tallimat tulluuttut ingerlaneranni Nunatsinni suliniutinut sakkutuunut attuumassuteqanngitsunik 10 mio. USD-t aningaasaliissutaassapput. Suliniutit Naalakkersuisut qanimut suleqatigalugit ingerlanneqassapput, tassuunakkullu USA-p aamma Nunatta akornanni pimoorussilluni qanimullu suleqatigiinneq uppersarneqarpoq, Nunatsinnilu innuttaasunut tamanna iluaqutaallunilu qitiutinneqassaaq.

Imaani killeqarfimmut tunngatillugu nunatta aamma Canadap akornanni killeqarfiup inissinnissaanik isumaqatigiissummut atatillugu, kiisalu qeqertap Tartupaluup avinneqarnissaanik isumaqatigiissummut atatillugu Naalakkersuisut Siulittaasuat peqatigalugu Canadamut aasaq manna juunip qaammataani peqataavugut.

Oqaluttuarisaanermi isumaqatigiissut taanna tunngavigalugu nunatta aamma Canadap akornanni killeqarfik pillugu ukiuni qulikkaarani arlalinni Canadap, nunatta Danmarkillu akornanni isumaqatigiinniarnit naammassineqarput, tassuunakkullu pingaaruteqartut kalerrisaarutigineqarporlusooq killeqarfimmik inissiinissamut aaqqiagiinngissutit tunngavissaqarluartumik eqqissimasumillu aaqqiivigineqarsinnaasut. Isumaqatigiissut nutaaq taanna tunngavigalugu nunatta Canadallu akornanni suleqatigiinnerunissamut tassungalu atatillugu naggueqatigiit Inuit akornanni nuttarsinnaanissamut tunngavissiiisoqarsinnaassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

Siorna novembarimi Beijingimi Nunatta Sinniisoqarfia ammarneqartoq nuannaarutissaavoq. Kinamut Folkerepublikkiusumut sinniisoqarnikkut attaveqalernikuunerput oqaluttuarisaanitsinni killiffiuvoq pingaarutilik. Tamanna immikkut unammillernartuusimavoq sulilu taamaalluni, tassami Kinap COVID-19-imik killilersuinerit sukkanegisut inuiaqatigiinnilu mattussinerit ulloq manna tikillugu attatiinnarmagit. Kinamit Kinamullu angalaniarnit suli imaannaanngaat. Inuussutissarsiortutta nunanut allanut niueruteqartarnertik aamma ajornartorsiutigaat. Taamaakkaluartoq Beijingimi Sinniisoqarfik pingaaruteqaqisumik nersualaagassaasumillu sutigut tamatigut suliniuteqarnikuuvoq. Oqartussaasunut suleqatinullu attuumassutilinnut attaveqarfissat Sinniisoqarfiup aaqqissuutileruttorpai, tamatumaniilu nunatta nunanut allanut niuerutigisartagaasa nittarsaanneqartarnerat annertoqisumik ukkataralugu. Nunatta Kinallu akornanni iliuserisatta suli ineriartortittuarnissai neriutigaarput.

Island peqatigalugu Ataatsimoorussamik siunniussat pillugit nalunaarut (Joint Declaration) 2021-mi septembarimi Naalakkersuisut atsiorpaat, tassanilu coronamik ajortoernerup saniatigut niueruteqarnermik annertusaanissaq kiisalu takornariaqarnerup aalluteqqilernissaanut toqqaannartumik timmisartuussisarnerup pilerseqqinnissaanut suleqatigiinnissaq pingaarutilik siunniunneqarpoq. Peqatigisaanillu aalisakkat isumalluutit avitseqatigiiffineqartartut pillugit kalaallit islandimiullu ataatsimoorussamik isumalioqatigiissitaani ataatsimoortumik aqutsinerup suleqatigiinnerullu pingaaruteqarnera erseqqissaatigineqarpoq. Islandimiut ministeriunerata Nuummut tikeraarnerani suleqatigiinnissamut isumaqatigiissummik annertuumik misissuinissap tassungalu atatillugu

niuernerp tungaatigut periarfissarsiorluni misissuinissap Ataatsimoorussamik nalunaarutikkut akuersaarneqartup aallartinnissaa sakkortunerusumik pimoorunneqarnerulerpoq, ukiormi manna aprilimi Islandimi ministeriuneq Katrin Jakobsdottirip aamma Naalakkersuisut Siulittaasuat Múte Bourup Egedep taamatut niueqatigiinnissamat isumaqatigiissuteqarnissamat kissaateqarnertik pillugu illugiillutik imminnut neriorsoqatigiimmata. Tamanna Reykjavikkimi oktoberimi Naalakkersuisut Siulittaasuat Islandillu ministeriunerata ataatsimiinneranni suleqatigiinnerunissamat nalunaarut (Declaration of Cooperation) aqutugalugu aalajangersarpaat. Suleqatigiinnissamik nalunaarummi ilaatigut ilaatinneqarput, niueqatigiinneq aalisarneq, ataavartumik nukissiuutit, takornariaqarneq, nunalerineq aamma sanaartorneq.

EU-mut atatillugu piffissamat 2021-miit 2027-imut EU-p missingersuutai inaarsarlugit isumaqatigiinniutigineqarnikuupput, tassanilu ilaatinneqarput EU-mik peqatigiinnissamik isumaqatigiissummi tunngavissat, OLT-lu pillugu aalajangiinnermi nutaami "Nunarput pillugu aalajangiineq" aamma ilaavoq. 2027 ilanngullugu 1,7 mia. DKK-t missaaniittunik nunatta EU-mit pissarsinissani naatsorsuutigisinnaavaa. Tamanna EU-p nunattalu akornanni patajaatsumik peqatigiinnerannut oqaatigineqarsinnaavoq, EU-llu nunatsinni Issittumilu peqataanerminik pingaartitsineranik ersersitsisuulluni. Nutaatut aningaasat 10 %-ii immikkoortumut nutaamut tutsinneqassapput, taassumalu pingaarnertut qulequtaaraa "piujuartitsineq tunngavigalugu annertusaaneq", pineqartullu tassaapput ataavartumik nukissiuuteqarneq, ilisimatusarneq, silap pissusaanut tunngasut aamma uumassuseqarnerup assigiinngisitaartuunera; aningaasallu 90 %-ii ilinniartitaanermut sulit tutsinneqartassallutik. Nuannaarutissaavortaaq EU-p allaffeqarfianik Nuummi ammaanissaq Europa-Kommissionimit akuersaarneqarmat, taannalu atorlugu qanimut suleqatigiissutissat pilersinneqassapput, suleqatigisattalu qaninnerpaat nunatsinni sinniisoqalersimanerisigut suleqateqarusussuseqarneq uppernarsaqqinneqarpoq.

Piffissami qaninnerusumi USA-lu suleqatigiinnitsinni Joint Committeemi Naalakkersuisut atorfilittanik ataatsimiigiartunik Portland, Mainemut aallartitaqaqqammerput. Joint Committeemi ataatsimiinnerit piffissami aggersumi niueqatigiinnikkut nunatta USA-lu akornanni annertusaarusunnermik siunertaqarpoq. Naalakkersuisut pingaartippaat nunatta namminiussuseqarnerata annertusartuarneqarnissaa. Nunat ilitut isigisavut niueqatigiinnikkut annertusaaffigerusuppavut, taamaaliornikkut aningaasarsiorneq assigiinngisitaarnerusiq pilersinneqassammat.

Nunanut Allanut, Sillimaniarnermut Illersornissamullu Politikkimut pilersaarusiassatsinnut suliaq ingerlavoq. Partiit peqatigalugit ataatsimiinnerit ingerlanneqarnikuupput, naatsorsuutigivarpullu Inatsisartut ataatsimiinnerata nalaani partiillu ataatsimeeqqinnissatsinnut qaaqqusiumaartugut.

Taamatut oqaaseqareerlunga Nunanut Allanut tunngasutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat Naalakkersuisut Inatsisartunut saqqummiuppaat.